

EVANKELISLUTERILAISEN USKONNON KOE 21.9.2018 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen muodostumista. Evankelisluterilaisessa uskonnonopetuksessa perehdytään luterilaisuuteen ja muihin kristinuskon muotoihin, muihin uskontoihin sekä uskontoon ja uskonnottomuuteen ilmiöinä. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksisainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että kokelas vastaa kolmeen osan I tehtävään ja kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Pääsääntöisesti vastauksessa tulee viitata aineistoihin. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Sitä merkkimäärän alittaminen ei alenna arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen alentaa vastauksen arvosanaa kunkin tehtävän hyvän vastauksen piirteiden yhteydessä erikseen mainitulla tavalla.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan kokelaan uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemusta sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohdaksi on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, mikäli tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö alentavat vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan kokelaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä arvioida asioita analyttisesti monista

eri näkökulmista. Lisäksi asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen ja epäselvä tai sekava ilmaisutapa alentavat vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 50:tä prosenttia, sekä kiitettävä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 80:tä prosenttia. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa-antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä ovat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllillinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikoimmat vastaukset ovat tyyliään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä ja vastaavat tehtävänantoon vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyypillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan jäsentymättömiä ja tyyliään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus merkitsee arvioinnissa noin puolta kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus vastaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus voi kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen, ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus vastaa noin 80:tä prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään

johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä, että niistä ilmenee aihealueen syvällinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumentoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon digitaalisen ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
Tiedollinen osaaminen: arvioidaan opsin asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta	sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä	esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite	sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita, käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista; vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asiasivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa; käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin
Tiedon käsittely ja esitystapa: arvioidaan kokeen taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista	tyylliltään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön; vastaa tehtävänantoon vain osittain tai ei lainkaan; tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi	rakenteeltaan jäsentymätön ja tyylliltään sekava; voi sisältää toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta	vastaa pääosin tehtävänantoa; esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia; tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä; pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen; voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen; perustelut voivat olla pintapuolisia	useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi; vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu; esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia; tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti	tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen; perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja; voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoisin lähestymistapoihin

Osa I

1. Väittämiä uskonnoista (20 p.)

Raamattu

- 1.1. oikein
- 1.2. väärin
- 1.3. väärin
- 1.4. oikein
- 1.5. oikein

Kirkkotieto

- 1.6. oikein
- 1.7. väärin
- 1.8. väärin
- 1.9. väärin
- 1.10. väärin

Luterilaisuus

- 1.11. oikein
- 1.12. väärin
- 1.13. oikein
- 1.14. väärin
- 1.15. väärin

Intian uskonnot

- 1.16. oikein
- 1.17. väärin
- 1.18. väärin
- 1.19. väärin
- 1.20. oikein

2. Juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin opit (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

2.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, kuinka täsmällisesti kokelas esittelee kolme uskonnoille yhteistä opillista piirrettä.

Kaikille kolmelle uskonnolle tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa monoteismi, lineaarinen aikakäsitys, ilmoituskäsitys (profeetat ja pyhät kirjat), usko viimeiseen tuomioon, käsitys persoonallisesta pahasta ja usko enkeleihin. Opillisiin käsityksiin liittyvät myös pyhissä kirjoissa esiintyvät henkilöt, kuten Abraham/Ibrahim, Nooa, Joosef, Mooses, Daavid, Salomo, enkeli Gabriel jne. Kokelas voi mainita myös yhteisiä eettisiä periaatteita, kuten toisten auttamisen ja vastavuoroisuuden periaatteen. Olennaista on, että vastauksessa käsitellään nimenomaan sellaisia opillisiä piirteitä, jotka ovat yhteisiä kaikille kolmelle uskonnolle, ei esimerkiksi kahdelle niistä.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) esitellään lyhyesti kolme yhteistä opillista piirrettä. Pelkkä yhteisten piirteiden nimeäminen ei riitä viiteen pisteeseen.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) esitellään laajemmin kolme yhteistä piirrettä ja uskontoihin liittyviä käsitteitä käytetään täsmällisesti ja oikein.

Väärin piirteiden käsittely vähentää pistemäärää. Muiden kuin selvästi opillisten yhteisten piirteiden käsittely ei vähennä pistemäärää, mutta sitä ei katsota myöskään ansioksi.

2.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, kuinka täsmällisesti kokelas esittelee kullekin uskonnolle ominaisen opillisen piirteen.

Juutalaisuudelle ominaisia opillisiä piirteitä ovat esimerkiksi messiaan eli pelastajakuninkaan odottaminen (vrt. erilaiset messiastulkinnat kristinuskossa ja islamissa) sekä oppi siitä, että Tooraan kirjattu Jumalan laki on sellaisenaan ohjeellinen ja sitä tulee noudattaa (vrt. kristittyjen näkemys uudesta liitosta ja muslimien näkemys Koraanista täydellisimpänä Jumalan ilmoituksena). Kristinuskolle ominaisia piirteitä ovat esimerkiksi Jeesuksen kaksiluonto-oppi, oppi kolmiyhteisestä Jumalasta sekä oppi Jeesuksesta syntien sovittajana ja vapahtajana. Islamille ominaisia piirteitä ovat esimerkiksi käsitys Koraanista Jumalan sanana ja käsitys Muhammadista viimeisenä profeettana.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kustakin uskonnosta esitellään lyhyesti yksi opillinen piirre, joka on vain sille ominainen.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kustakin uskonnosta esitellään perusteellisemmin yksi opillinen piirre, joka on vain sille ominainen. Uskontoihin liittyviä käsitteitä käytetään täsmällisesti ja oikein.

Selvästi väärin piirteiden käsittely vähentää pistemäärää. Mikäli esitelty piirre on sellainen, joka esiintyy jossakin toisessa muodossa myös muissa uskonnoissa, on tärkeää, että kokelas osoittaa tietävänsä, mikä opissa on juuri käsitellylle uskonnolle erityistä. Muiden kuin selvästi opillisten piirteiden käsittely ei vähennä pistemäärää, mutta sitä ei katsota myöskään ansioksi.

3. Kirkkotilat (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas yhdistää kirkkotilaan liittyviä esineitä ja arkkitehtuuria kirkkokuntien opillisiin painotuksiin. Vastaus voi olla rakenteeltaan vertaileva, mutta sitä ei edellytetä. Vastauksessa luterilaista ja ortodoksisista kirkkotilaa voidaan myös verrata muiden kristillisten perinteiden kirkkotiloihin.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas mainitsee vähintään kaksi kirkkotiloissa näkyvää opillista painotusta sekä luterilaisessa että ortodoksisessa kirkossa.

Luterilaisesta kirkosta kokelas voi mainita esimerkiksi seuraavia asioita:

- Kirkkotila ja sen irtaimisto vastaavat jumalanpalveluselämän ja kirkollisten toimitusten tarpeita, joten kirkkotila on usein melko pelkistetty.
- Reformaatio painotti opetusta ja sananjulistusta, jolloin kansankielisestä saarnasta tuli jumalanpalveluksen keskeinen elementti. Tämä näkyy saarnatuolin keskeisyytenä.
- Sananjulistukseen ja saarnaan liittyvät myös kirkkotilan penkit.
- Myös luterilaisen teologian kaksi sakramenttia, kaste ja ehtoollinen, näkyvät kirkon kuoriosassa alttarina ja alttarikaiteena (alttarikehänä) sekä kastemaljana.
- Reformaatioon liittyi myös ajatus seurakuntalaisten osallistamisesta ja opettamisesta virsilaulun avulla, mikä näkyy kirkkotilassa virsitauluina ja urkuina.
- Opillisten korostusten ilmeneminen kuvissa, esimerkiksi alttaritaulussa.

Ortodoksisesta kirkosta kokelas voi mainita esimerkiksi seuraavia asioita:

- Kirkkotilan alttariosa kuvaa taivaan valtakuntaa.
- Ortodoksiseen teologiaan ja kirkkotilaan kuuluvat olennaisesti ikonit, jotka toimivat rukouksen apuvälineenä.
- Pyhillä henkilöillä on ortodoksisuudessa merkittävä asema. Merkittävä osa ortodoksisista kirkkotilaa on kirkkosalia ja alttaria yhdistävä ikonostaasi eli kuvaseinä, jossa on kuvattuna tietyt kuva-aiheet ja jonka keskellä on Pyhä portti.
- Kirkkotilan pyhin paikka on alttari; alttarissa toimii yleensä vain papisto tai joku, jolle on annettu jokin tehtävä siellä.
- Kirkkotilassa ei yleensä ole penkkejä. Seisominen liittyy jumalanpalveluksessa tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen ja keskittymiseen, mutta myös kunnioituksen osoittamiseen, esimerkiksi evankeliumia luettaessa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas tarkastelee useammasta näkökulmasta sitä, miten opilliset painotukset näkyvät molempien kirkkokuntien kirkkotiloissa.

4. Neljäs käsky (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten oivaltavasti ja monipuolisesti kokelas pohtii neljännen käskyn soveltamista nykymaailmassa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas pohtii, miten käskyä sovelletaan tai miten sitä voisi tai pitäisi soveltaa joissain nykymaailman tilanteissa. Vastaus voi sisältää esimerkiksi seuraavia näkökulmia:

- kunnioittamisen käsitteen pohtiminen
- käskyn soveltamisen muutokset aikojen kuluessa
- kunnioituksen muotojen muuttuminen eri elämänkaaren vaiheissa, esimerkiksi monissa kulttuureissa lasten velvollisuus on yhä elättää ikääntyvät vanhempansa
- vanhempien kunnioitus voidaan ymmärtää myös esimiehiin ja auktoriteetteihin kohdistuvaksi
- vanhempien kunnioituksen ongelmia: vanhempi lyö, laiminlyö, hyväksikäyttää tms.
- käskyn konteksti osana Vanhan testamentin dekalogia
- Raamatussa käskyllä on jatkona lupaus: ”että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa”.
- vanhemman kunnioitus lasta kohtaan

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) pohdinta on monipuolista ja syvällistä. Käsky kontekstualisoidaan esimerkiksi liittämällä se osaksi kymmentä käskyä. Vastauksessa käskyä tarkastellaan useiden nykymaailman tilanteiden näkökulmasta. Vastauksesta tulee myös käydä ilmi, että siinä on hyödynnetty aineistona olevia videoita. Vastauksen integroimista muihin oppiaineisiin, esimerkiksi psykologiaan, pidetään ansiona.

5. Enemmistössä vai vähemmistössä (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas pohtii enemmistö- tai vähemmistöasemassa elämisen vaikutuksia muslimien elämään. Lisäksi arvioidaan vastauksen sisältämien esimerkkien osuvuutta.

Enemmistö- tai vähemmistöaseman vaikutuksia voi lähestyä monesta näkökulmasta. Tällaisia ovat esimerkiksi seuraavat:

- uskonnon harjoittaminen osana arkea, kuten kouluissa ja työpaikoilla (esim. rukoilu viidesti päivässä)
- uskonnolliseen pukeutumiseen ja symbolien käyttöön liittyvät kysymykset
- uskonnolliset juhlat suhteessa vuodenvuorokiertoon ja yleisiin vapaapäiviin (esim. Ramadan-kuukauden paasto ja muut mahdolliset paastot, vuosittaisten juhlien vietto)
- yhteiskunnallisten järjestelmien suhde uskonnollisiin ihanteisiin (almuveron keräämiseen liittyvät käytännöt, sharian suhde maalliseen lainsäädäntöön, esim. perheoikeus, moniavioisuus, avioero)
- uskonnon harjoittamisen paikat ja mahdollisuudet (esim. rukoilu yleisissä tiloissa, moskeijat ja mahdollisuus niiden rakentamiseen)
- yleiset asenteet uskontoa kohtaan (normatiivisena pidetty uskonnollisuus, mahdolliset ennakkoluulot ja syrjintä uskonnon vuoksi)
- rinnakkaiselo muiden katsomusten edustajien kanssa (valtiot, joissa uskonnonvapaus rajoitettua vs. moniuskontoiset valtiot, joissa uskonnonvapaus).

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas osoittaa tietävänsä, mitä muslimien eläminen enemmistönä tai vähemmistönä tarkoittaa mainitsemalla esimerkkejä asiaa havainnollistavista alueista (valtiot tai sitä laajemmat maantieteelliset alueet tai tietyt asuinalueet jossakin maassa). Lisäksi hän vertailee enemmistö- ja vähemmistöasemassa elämistä pohtimalla vähintään kolmea aiheen kannalta olennaista näkökohtaa tai esimerkkiä.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas pohtii monipuolisesti muslimien elämää enemmistö- ja vähemmistöasemassa. Vastaus sisältää useita näkökulmia ja useita havainnollisia esimerkkejä. Ansiona pidetään, mikäli kokelas osoittaa tuntevansa islamin kannatuksen eri puolilla maailmaa ja antaa esimerkkejä useista eri maista. Ansiona pidetään havaintoa siitä, että samankin valtion sisällä muslimit saattavat elää lähiyhteisössään joko enemmistönä tai vähemmistönä (esim. Intia tai muut maat, joissa suuria muslimivähemmistöjä).

6. Rauhansopimusten vaikutukset uskontotilanteeseen (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen. Molemmissa osissa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti kokelas kuvaa rauhansopimusten vaikutusta uskonnolliseen tilanteeseen Suomen alueella. Kokelas voi vastauksessaan tarkastella rauhansopimusten vaikutuksia joko välittömästi sopimusten solmimisen jälkeen tai myöhemmin historian kuluessa tai molempia.

6.1. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas keskittyy vuonna 1323 solmitun Pähkinäsaaren rauhan vaikutukseen nimenomaan uskontotilanteen osalta. Kokelas osoittaa tietävänsä suuren jakolinjan, jonka mukaan alue rajan länsipuolella jäi Pähkinäsaaren rauhansopimuksen nojalla Ruotsin ja katolisen kirkon vaikutuspiiriin ja alue rajan itäpuolella jäi Novgorodin ja ortodoksisen kirkon vaikutuspiiriin.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas kuvaa laajemmin ja syvällisemmin Pähkinäsaaren rauhansopimuksen vaikutusta ja mainitsee ainakin kaksi seikkaa seuraavista:

- Rauhansopimus päätti ristiretket Suomeen.
- Rauhansopimuksen myötä silloinen Suomi suuntautui Ruotsiin, katoliseen kirkkoon ja länsimaiseen kulttuuriperintöön.
- Pähkinäsaaren rauhassa sovittu rajalinja ei ollut yksiselitteisen tarkka kuten nykyiset rajat valtioiden välillä. Näin ollen myöskään edellä kuvattu kirkollinen jakolinja ei ollut tarkkarajainen.
- Sovittu raja oli voimassa lähes kolmesataa vuotta, ja sillä oli pitkäaikainen vaikutus.

6.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas keskittyy vuonna 1944 solmitun Moskovan välirauhan vaikutukseen nimenomaan uskontotilanteen kannalta. Kokelas osoittaa, että hänellä on pääpiirteiset tiedot rauhanneidoissa määritellyistä Suomen alueluovutuksista Neuvostoliitolle ja niiden aiheuttamasta maan sisäisestä siirtolaisuudesta, jonka seurauksena aiemmin pitkälti Suomen itäosiin keskittynyt ortodoksinen väestö levisi ympäri maata.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas kuvaa laajemmin ja syvällisemmin Moskovan välirauhan vaikutusta ja mainitsee ainakin kaksi seikkaa seuraavista:

- Ortodoksinen kirkko menetti toisen maailmansodan seurauksena suuren osan omaisuudestaan ja kaikki luostarinsa.
- Rauhansopimuksen myötä syntyi uusia ortodoksisia seurakuntia eri puolille Suomea.
- Ortodoksiväestöä ei siirtynyt vain Karjalan kannakselta ja Laatokan Karjalasta, vaan myös Petsamon alueelta.
- Ortodoksien kokemukset uusilla asuinalueilla eivät olleet yksinomaan myönteisiä.
- Luterilaisten ja ortodoksien välisissä avioliitoissa ortodoksinen puoliso liittyi usein luterilaiseen kirkkoon, minkä myötä ortodoksien lukumäärä väheni.

Ansiona pidetään, mikäli kokelas kuvailee ja erittelee kartassa merkityt alueet ja mainitsee, että kartassa merkitty Porkkalan alue luovutettiin vuokralle 50 vuodeksi.

Osa II

7. Uskonnon määritelmät (30 p.)

Tehtävä koostuu kolmesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

7.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten osuvasti kokelas tulkitsee ja erittelee aineistona olevien tekstien painotuksia.

Määritelmässä 1 korostuu ennen kaikkea uskonnon yhteisöllinen ulottuvuus. Tämän ohella Durkheim mainitsee myös uskomukset, tavat ja moraalit, jotka liittyvät pyhiin eli kiellettyihin ja erityisiin asioihin. Olennaista on kuitenkin se, että edellä mainitut asiat sitovat tietyn ihmisryhmän yhteen.

Määritelmässä 2 korostuu uskonnon liittyminen yliluonnollisiin olentoihin. Tämän ohella Spiro mainitsee, että uskontoon liittyy muiden kulttuuristen instituutioiden tapaan myös uskomuksia, tietynlaista käyttäytymistä ja arvoja, mutta nimenomaan näiden yhteys yliluonnollisiin olentoihin tekee uskonnosta uskonnon.

Määritelmässä 3 korostuu ajatus uskonnosta symbolien järjestelmänä, joka saa ihmisissä aikaan tietynlaisia mielialoja ja motivaatioita. Symbolien järjestelmän korostaminen merkitsee samalla sitä, että määritelmässä painottuu uskonnon kulttuurinen ulottuvuus. Mielialoilta Geertz viittaa kokonaisvaltaisiin tunnetiloihin, joita uskonnon katsotaan saavan aikaan. Motivaatiot saavat puolestaan ihmisen suuntaamaan toimintaansa tiettyyn suuntaan. Ne ovat mieltymyksiä tietynlaiseen toimintaan ja taipumuksia kokea tietynlaisia tunteita tietynlaisissa tilanteissa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas erittelee kutakin määritelmää ja mainitsee ensimmäisestä määritelmästä ainakin yhteisöllisen aspektin, toisesta määritelmästä ainakin yliluonnollisiin olentoihin liittyvän aspektin ja kolmannesta määritelmästä symboliseen järjestelmään tai sen aikaansaamiin mielialoihin ja motivaatioihin liittyvän ulottuvuuden.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas erittelee uskottavasti argumentoiden kaikkia kolmea määritelmää. Vastaus sisältää myös määritelmien vertailua.

7.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan esittämien vastaväitteiden vakuuttavuutta ja perustelujen uskottavuutta. Vastauksesta tulee käydä tavalla tai toisella ilmi, miten tai millä perusteilla vastaväitteeseen on päädytty.

Kullekin määritelmälle voi esittää lukuisia erilaisia vastaväitteitä. Olennaista on, että kokelas mainitsee jonkin vastaesimerkin tai uskonnon kannalta merkittävän ulottuvuuden, joka ei sisälly kyseiseen määritelmään tai jää siinä sivuosaan. Ensimmäisessä ja toisessa määritelmässä tällainen ulottuvuus on esimerkiksi uskontoon liittyvät tunteet. Toista määritelmää vastaan on mahdollista argumentoida myös esimerkeillä sellaisista uskontoina pidetyistä järjestelmistä, joissa yliluonnolliset olennot eivät ole merkittäviä (esim. kungfutselaisuus).

Toisaalta kolmatta määritelmää voidaan vastaavasti arvostella siitä, ettei yliluonnollista aspektia mainita ”olemassaolon yleisestä järjestyksestä” puhuttaessa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas esittää jonkin mielekkään vastaväitteen jokaiselle määritelmälle.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittää jokaiselle määritelmälle uskottavan vastaväitteen. Vastauksesta käy selvästi ilmi, mihin vastaväitteet perustuvat.

7.3. (10 p.)

Erilaisia tapoja määritellä uskonto on lukuisia. Vastauksen arvioinnissa korostuu kokelaan perustelut sille, miksi hän päätyi esittämäänsä määritelmään. Kokelas voi hyödyntää määritelmässään myös aineistoon kuuluvia tai muita olemassa olevia uskonnon määritelmiä. Vastaus on mahdollista rakentaa myös kritiikiksi uskonnon määrittelemiselle.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas esittää jonkinlaisen määritelmän uskonnolle ja esittää vähintään yhden relevantin perustelun sille, miksi päätyi kyseiseen määritelmään.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittää mielekkään uskonnon määritelmän ja perustelee sitä monipuolisesti. Ansiona pidetään, mikäli kokelas pohtii esittämänsä määritelmän vahvuuksia ja heikkouksia sekä jäsentää määritelmäänsä suhteessa olemassa oleviin uskontoihin tai uskonnon määritelmiin. Luovuus ja yllättävät näkökulmat katsotaan erityiseksi ansioksi, mikäli perustelut ovat vakuuttavat.

8. Lähetystyö Suomessa ja Suomesta (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

8.1. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten osuvasti kokelas tulkitsee aineistoja ja miten monipuolisesti ja uskottavasti hän analysoi lähetystyöntekijöiden määrän vähenemistä.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas analysoi tilastoa oikein ja esittelee vähintään yhden syyn lähetystyöntekijöiden määrän vähenemiseen. Vastaus voi sisältää esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Suomesta lähetettyjen lähetystyöntekijöiden määrä on viime vuosina vähentynyt tasaisesti, Suomesta tehtävä lähetystyö on selvästi keskittynyt Aasiaan.
- Suomesta tehdään lähetystyötä enemmän Euroopassa kuin Afrikassa. Yhtenä syynä tähän on Euroopan maallistumiskehitys.
- Monet lähetystyön tuloksena syntyneet kirkot ovat itsenäistyneet, ja ne palkkaavat nykyisin itse työntekijänsä.
- Useat lähetysjärjestöt tekevät kehitysyhteistyötä, joten Suomen valtion kehitysyhteistyömäärärahoihin kohdistamat leikkaukset näkyvät myös lähetysjärjestöjen toiminnassa.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas analysoi tilastoa oikein ja tarkastelee vähintään kahta Suomesta lähetettyjen lähetystyöntekijöiden määrän muutoksen taustalla olevaa syytä.

8.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti kokelas tarkastelee Suomessa nykyisin tehtävää lähetystyötä ja sen tekijöitä.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas osoittaa ymmärtävänsä lähetystyön käsitteen merkityksen ja nimeää vähintään kaksi Suomessa lähetystyötä tekevää uskonnollista yhteisöä ja kuvaa pääpiirteissään, millaista lähetystyötä kyseiset yhteisöt Suomessa tekevät. Tällaisia uskonnollisia yhteisöjä ovat esimerkiksi Jehovan todistajat, Krishna-liike ja Myöhempien aikojen pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkko. Kokelas voi tarkastella myös kristillistä sisälähetystyötä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas nimeää useampia Suomessa lähetystyötä tekeviä uskonnollisia yhteisöjä ja kuvaa monipuolisesti, millaista lähetystyötä kyseiset yhteisöt Suomessa tekevät.

9. Kirkko ja asiakkuusajattelu (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

9.1. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti kokelas kuvaa asiakirjan sisältämää visiota kirkosta ja miten oivaltavasti hän liittää vision sisältämiä asioita nykyajan uskonnollisuudelle tyypillisinä pidettyihin piirteisiin.

Tekstin otsikko ”Osallisuus on asiakkuutta” viittaa jäsenlähtöiseen toimintamalliin, jossa kirkon jäsenet osallistuvat seurakunnan elämään omilla ehdoillaan. He määrittelevät mieluisat toimintamuodot ja sitoutumisen tason. Kirkko tarjoaa seurakuntalaisille mahdollisuuden kokoontua yhteen. Kirkko hyväksyy sen, etteivät kaikki sen jäsenistä kaipaa henkilökohtaista kontaktia kirkkoon, ja puhuttelee siksi heitä median kautta.

Asiakirja heijastelee esimerkiksi seuraavia nykyuskonnollisuuden piirteitä:

- yksilön valinnanvapaus
- ns. noutopöytäuskonnollisuus
- löyhä sitoutuminen organisaatioihin
- organisaatioiden joustavuus
- uskonnollisuuden erot vanhemman ja nuoremman väestön keskuudessa (mutta myös näiden erojen kapeneminen)
- median rooli viestinnässä
- muiden hengellisten perinteiden läsnäolo Suomessa ja niiden todesta ottaminen kirkossa.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas tiivistää lyhyesti, miten kirkkoa ja sen toimintaa kuvataan asiakirjassa. Lisäksi hän mainitsee vähintään kaksi nykyuskonnollisuuden piirrettä, jotka ovat havaittavissa asiakirjassa.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas kuvaa jäsentyneesti asiakirjan sisältämää visiota ja liittää siinä esitettyjä asioita monipuolisesti ja uskottavasti nykyuskonnollisuuden ilmiöihin.

9.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas vertaa asiakirjan sisältämää visiota valitsemaansa Suomen historian aikakauteen ja kirkon rooliin tuona aikana. Onnistunut vastaus rakentuu vertailulle, joka perustuu osittain onnistuneeseen analyysiin tehtävässä 9.1.

Vastauksen sisältöön vaikuttaa kokelaan valitsema ajanjakso. Vastaus voi käsitellä esimerkiksi seuraavia teemoja:

- kirkko auktoriteettina yksilön elämässä ja laajemmin yhteiskunnassa
- kirkon ja valtion suhteet
- kirkon suhtautuminen muihin uskontoperinteisiin
- kirkon keskeiset toimintamuodot ja kirkon organisaatio
- paikallisseurakunnan merkitys.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas määrittelee valitsemansa Suomen historian ajanjakson selkeästi ja kuvaa sitä totuudenmukaisesti. Kokelas vertaa kirkon asemaa tai toimintaa kahdesta eri näkökulmasta.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas vertaa kirkon asemaa ja toimintaa useasta eri näkökulmasta. Kokelas tuntee valitsemansa Suomen historian ajanjakson siinä määrin, että hän kuvaa myös erityisesti tälle aikakaudelle ominaisia piirteitä.